

ONDERTEKEND AFSCHRIFT toegezonden overeenkomstig
Artikel 792 van het Gerechtelijk Wetboek
VRIJ van EXPEDITIERECHT : art. 280, 2°, W. Reg. 5809

Hof van Cassatie van België

Arrest

Nr. C.15.0537.N

Guido PYCK, advocaat, met kantoor te 8370 Blankenberge, Koning Albert I-laan
40A,

eiser,

bijgestaan door **mr. Emmanuel Aspee**, advocaat bij de balie te Brugge, met kan-
toor te 8200 Brugge, Gistelse Steenweg 259, waar de eiser woonplaats kiest,

tegen

ORDE VAN VLAAMSE BALIES, met zetel te 1000 Brussel, Staatsbladsstraat
8, vertegenwoordigd door haar Raad van Bestuur door toedoen van haar voorzit-
ter, **mr. Dominique Matthys**,

vrijwillig tussenkomende partij,

vertegenwoordigd door **mr. Paul Wouters**, advocaat bij het Hof van Cassatie, met
kantoor te 3000 Leuven, Koning Leopold I-straat 3, waar de vrijwillig tussenko-
mende partij woonplaats kiest.

I. RECHTSPLEGING VOOR HET HOF

De vordering strekt tot nietigverklaring van Afdeling III.2.6*bis* van de Codex Deontologie voor Advocaten, ingevoegd bij reglement in verband met de modaliteiten bij de opvolging van advocaten in het kader van de juridische tweedelijnsbijstand en Salduz, "Hoofdstuk III.2 – Relaties ten aanzien van advocaten" in "Deel III – Uitoefening van het beroep van advocaat", goedgekeurd op de algemene vergadering van 24 juni 2015 en 23 september 2015 (hierna: het bestreden reglement).

Advocaat-generaal André Van Ingelgem heeft op 22 december 2017 een schriftelijke conclusie neergelegd.

Sectievoorzitter Alain Smetryns heeft verslag uitgebracht.

Advocaat-generaal André Van Ingelgem heeft geconcludeerd.

II. CASSATIEMIDDEL

De eiser voert in zijn verzoekschrift dat aan dit arrest is gehecht, vier middelen aan.

III. BESLISSING VAN HET HOF

Boordeling

Eerste middel

1. Krachtens artikel 6.1 EVRM heeft eenieder bij het vaststellen van zijn burgerlijke rechten en verplichtingen of bij het bepalen van de gegrondheid van een tegen hem ingestelde vervolging recht op een eerlijke behandeling van zijn zaak.

Krachtens artikel 6.3.c EVRM heeft eenieder tegen wie een vervolging is ingesteld in het bijzonder het recht zich zelf te verdedigen of daarbij de bijstand te hebben van een raadsman naar eigen keuze of, indien hij niet over voldoende middelen beschikt om een raadsman te bekostigen, kosteloos door een toegevoegd

advocaat te kunnen worden bijgestaan, indien de belangen van een behoorlijke rechtspleging dit eisen.

Noch deze bepalingen, noch het algemeen rechtsbeginsel betreffende het recht van verdediging, houden een absoluut recht op bijstand van een advocaat van zijn keuze in.

Het recht op vrije keuze van een advocaat is, onverminderd het belang van het vertrouwen in de relatie tussen een advocaat en zijn cliënt, noodzakelijk onderworpen aan bepaalde beperkingen in het kader van de juridische tweedelijnsbijstand. Het recht om in dit kader verdedigd te worden door een raadsman van zijn keuze kan worden onderworpen aan beperkingen wanneer relevante en voldoende gronden deze beperkingen in het belang van een behoorlijke rechtspleging noodzakelijk maken.

2. Krachtens artikel III.2.6bis.1 van het bestreden reglement mag een advocaat die optreedt in het kader van de juridische tweedelijnsbijstand opgevolgd worden door een advocaat die eveneens wil optreden in dat kader, mits voldaan wordt aan de volgende voorwaarden:

“Indien er een vertrouwensbreuk of een andere ernstige reden is in hoofde van de cliënt ten aanzien van de advocaat die werd aangesteld door het Bureau voor Juridische Bijstand (BJB) of de stafhouder, dan meldt de cliënt, de kandidaat-opvolgende advocaat of de stafhouder dat schriftelijk of op elektronische wijze gemotiveerd aan de aangestelde advocaat.

Hij bezorgt dat schrijven tegelijk aan het BJB dat de aanstelling van de advocaat heeft gedaan, met een verzoek tot aanstelling in opvolging. In dat schrijven verzoekt hij de aangestelde advocaat ook om binnen de twee werkdagen (zaterdagen, zondagen en feestdagen uitgesloten), of per kerende in geval van hoogdringendheid, aan het BJB te melden of er bezwaar bestaat tegen de opvolging, met kopie aan de advocaat die om opvolging verzoekt.

- Als er geen bezwaar bestaat kan de opvolging in principe worden toegestaan. De opgevolgde advocaat wordt ontheven en het BJB brengt de opvolgende advocaat en de rechtzoekende daarvan op de hoogte.

- *Als er wel bezwaar wordt geformuleerd, wordt de partij die de opvolging vraagt meegedeeld dat de opvolging voorlopig niet kan worden toegestaan. Na eventuele toelichting kan de BJB-voorzitter, nadat hij de op te volgen advocaat heeft gehoord, alsnog tot ontheffing overgaan, indien een vertrouwensbreuk of een andere ernstige reden tot opvolging wordt aangetoond.*

Als een opvolging wordt geweigerd, wordt de rechtzoekende daarvan schriftelijk of op elektronische wijze op de hoogte gebracht.“

Krachtens artikel III.2.6bis.2 van het bestreden reglement kan pas nadat het BJB dat initieel ook de aanstelling heeft gedaan, de ontheffing van de oorspronkelijk aangestelde advocaat heeft goedgekeurd, hetzelfde of een ander BJB, naargelang de balie waartoe de opvolgende advocaat behoort, de opvolgende advocaat aanstellen als raadsman in het kader van de juridische tweedelijsbijstand. Zolang de eerst aangestelde advocaat geen ontheffing heeft gekregen, blijft die aangesteld.

3. Het bestreden reglement sluit dus de opvolging van de in het kader van de juridische tweedelijsbijstand oorspronkelijk aangestelde advocaat door een advocaat naar keuze van de rechtzoekende niet uit, maar beperkt die mogelijkheid wanneer de opgevolgde advocaat niet ermee kan instemmen. De opvolging is in dat geval slechts mogelijk zo een vertrouwensbreuk of een andere ernstige reden tot opvolging wordt aangetoond.

4. De vrijwillig tussenkomende partij voert aan dat zij met het bestreden reglement beoogt:

- een oplossing te bieden voor de problemen van opvolging van een advocaat die optreedt in het kader van de tweedelijsbijstand door een advocaat die eveneens wil optreden in dat kader;
- te voorkomen dat de dienstverlening van de juridische tweedelijsbijstand, die het met beperkte overheidsmiddelen moet trachten te stellen en het zeker niet breed heeft, misbruikt zou kunnen worden door nodeloze aanstellingen of meerdere aanstellingen voor dezelfde tussenkomst met als gevolg dat de kost van de tweedelijsbijstand oneigenlijk toeneemt;
- te vermijden dat een rechtsonderhorige het systeem misbruikt door naar willekeur te gaan "shoppen" en op die manier verschillende opeenvolgende

advocaten aan wie niets wezenlijks te verwijten valt *pro deo* voor hem te doen optreden;

- de problematiek van de onrechtmatige afwerving aan te pakken.

5. Het bestreden reglement waarbij een regeling wordt uitgewerkt ter oplossing van de problemen van opvolging in het kader van de juridische tweedelijnsbijstand, komt aldus tegemoet aan legitieme doelstellingen, zonder de vrije keuze van advocaat verder in te perken dan nodig voor een goede rechtsbedeling en het in stand houden van het stelsel van de juridische tweedelijnsbijstand.

In zoverre het middel aanvoert dat het bestreden reglement artikel 6.1 en 6.3.c EVRM schendt en het algemeen rechtsbeginsel houdende het recht van verdediging miskent, kan het niet worden aangenomen.

6. Krachtens artikel 23 Grondwet heeft ieder het recht een menswaardig leven te leiden. Daartoe waarborgen de wet, het decreet of de in artikel 134 bedoelde regel, rekening houdend met de overeenkomstige plichten, de economische, sociale en culturele rechten, waarvan ze de voorwaarden voor de uitoefening bepalen. Die rechten omvatten krachtens artikel 23, derde lid, 2°, Grondwet inzonderheid het recht op juridische bijstand.

Artikel 23 Grondwet bevat, inzake aangelegenheden waarop het betrekking heeft, een *standstill*-verplichting. Dat houdt in dat deze bepaling de bevoegde overheid verplicht de voordelen van de van kracht zijnde normen, in dit geval inzake het recht op juridische bijstand, te handhaven door het verbod in te stellen tegen de nagestreefde doelstellingen in te gaan. Die verplichting kan echter niet zo worden begrepen dat ze de bevoegde overheid, in het raam van haar bevoegdheden, de verplichting oplegt om, niet te raken aan de modaliteiten van de juridische bijstand. Zij verbiedt de bevoegde overheid om zonder dat daartoe redenen van algemeen belang voorhanden zijn, maatregelen te nemen die een aanzienlijke achteruitgang zouden betekenen van het in artikel 23, eerste lid en derde lid, 2°, Grondwet gewaarborgde recht, maar zij ontzegt haar niet de bevoegdheid om te oordelen hoe dat recht op de meest adequate wijze wordt gewaarborgd.

De ten tijde van de uitvaardiging van het bestreden reglement bestaande wettelijke bepalingen voorzagen niet in een absoluut recht op vrije keuze door de rechtszoekende bij de initiële aanstelling van een advocaat in het kader van de juridische

tweedelijnsbijstand en bevatte voorts generlei regeling inzake de opvolging van de initieel aangestelde advocaat.

Het bestreden reglement dat een regeling uitwerkt ter oplossing van de problemen van opvolging in het kader van de juridische tweedelijnsbijstand, waarbij het recht op opvolging door een advocaat naar vrije keuze van de rechtszoekende niet wordt uitgesloten, maar, bij gebrek aan instemming van de opgevolgde advocaat, ter voorkoming van misbruiken en met het oog op het zo adequaat mogelijk waarborgen van het recht op juridische bijstand wordt beperkt tot de gevallen waarin een vertrouwensbreuk of een andere ernstige reden tot opvolging wordt aangetoond, raakt bijgevolg niet daadwerkelijk aan de vrije keuze van advocaat waarin de van kracht zijnde wettelijke regeling van de juridische tweedelijnsbijstand vóór de goedkeuring ervan voorzag.

Het middel kan in zoverre evenmin worden aangenomen.

Tweede middel

7. De regel van de gelijkheid van de Belgen voor de wet die vervat is in artikel 10 Grondwet en die van de niet-discriminatie in het genot van de aan de Belgen erkende rechten en vrijheden die vervat is in artikel 11 Grondwet, impliceren dat eenieder die in dezelfde toestand verkeert op dezelfde wijze wordt behandeld maar sluiten niet uit dat een onderscheid wordt gemaakt tussen verschillende categorieën van personen, voor zover voor het criterium van onderscheid een objectieve en redelijke verantwoording bestaat. Het bestaan van een dergelijke verantwoording moet worden beoordeeld in het licht van het doel en de gevolgen van de maatregel. Het gelijkheidsbeginsel wordt miskend indien aangetoond wordt dat er geen redelijke en evenredige verhouding bestaat tussen de aangewende middelen en het beoogde doel.

8. Het bestreden reglement sluit opvolging in het geval van juridische tweedelijnsbijstand niet uit, maar beperkt haar wanneer de opgevolgde advocaat niet ermee kan instemmen. De opvolging is in dat geval slechts mogelijk indien een vertrouwensbreuk of een andere ernstige reden tot opvolging wordt aangetoond.

Er ontstaat aldus een verschil in behandeling tussen de opvolging van advocaten in het kader van de juridische tweedelijnsbijstand en de opvolging in andere situaties, waarbij opvolging principieel steeds toegelaten is.

Tussen de rechtzoekende die bijstand geniet in het kader van de kosteloze juridische tweedelijnsbijstand en de rechtzoekende voor wie dat niet het geval is, bestaat een objectief onderscheid, namelijk de al dan niet financiering van de bijstand met overheidsfondsen.

De maatregelen, die zoals vastgesteld in het antwoord op het eerste middel ertoe strekken misbruiken te voorkomen en het recht op juridische tweedelijnsbijstand zo adequaat mogelijk te waarborgen, hebben wettige doelstellingen en zijn ook pertinent te aanzien. Voorts zijn de door het bestreden reglement bepaalde maatregelen proportioneel aan de vermelde doelstellingen. Zij sluiten de opvolging niet uit, maar onderwerpen haar aan een controle wanneer de opgevolgde advocaat bezwaar formuleert tegen de opvolging. De opvolging wordt ondanks dat bezwaar toegelaten wanneer er gegronde redenen zijn. Tijdens de procedure blijft de begunstigde niet verstoken van rechtsbijstand.

Het bestreden reglement gaat dus niet verder dan noodzakelijk.

In zoverre het middel de schending van de artikelen 10 en 11 Grondwet aanvoert, kan het niet worden aangenomen.

9. In zoverre het middel de schending aanvoert van artikel 7 van de wet van 10 mei 2007 ter bestrijding van bepaalde vormen van discriminatie, is het volledig afgeleid uit de vergeefs aangevoerde schending van de artikelen 10 en 11 Grondwet.

Derde middel

10. Het middel dat geheel ervan uitgaat dat de rechtszoekende in het kader van de juridische tweedelijnsbijstand beschikt over een onbeperkt "*recht om vrij een nieuwe advocaat te kiezen en de opdracht van hun vorige advocaat op staande voet te beëindigen*", faalt, zoals volgt uit het antwoord op het eerste middel, naar recht.

Vierde middel

11. Niet elk besluit van een ondernemingsvereniging die de handelingsvrijheid op de relevante markt beperkt valt onder het verbod van artikel IV.1, § 1, Wetboek van Economisch Recht.

Een reglement van de vrijwillig tussenkomende partij waarmee zij zoals ten deze een doelstelling van openbare orde nastreeft dat mogelijk een merkbare ongunstige invloed heeft op de mededinging op de betrokken markt of een wezenlijk deel ervan, valt slechts onder het verbod wanneer de beperkende gevolgen voor de mededinging niet inherent zijn aan de legitieme doelstellingen van het reglement, dat in casu verband houdt met de noodzaak om regels vast te stellen inzake de organisatie van en het toezicht op de opvolging in het kader van de juridische tweedelijnsbijstand om aan de begunstigden ervan met het oog op een behoorlijke rechtspleging een kwalitatieve dienstverlening te verzekeren.

Zoals uit het antwoord op het eerste en het tweede middel volgt, gaat het bestreden reglement niet verder dan noodzakelijk om misbruiken te voorkomen en het recht op juridische tweedelijnsbijstand zo adequaat mogelijk te waarborgen.

Het middel kan niet worden aangenomen.

Dictum

Het Hof,

Verwerpt de vordering tot nietigverklaring.

Veroordeelt de eiser tot de kosten.

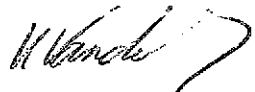
Bepaalt de kosten voor de eiser op 375,00 euro.

Dit arrest is gewezen te Brussel door het Hof van Cassatie, eerste kamer, samengesteld uit sectievoorzitter Eric Dirix, als voorzitter, sectievoorzitter Alain Smetryns, en de raadsheren Koen Mestdagh, Geert Jocqué en Koenraad Moens, en in openbare rechtszitting van 8 februari 2018 uitgesproken door sectievoorzitter Eric Dirix, in aanwezigheid van advocaat-generaal André Van Ingelgem, met bijstand van griffier Kristel Vanden Bossche.

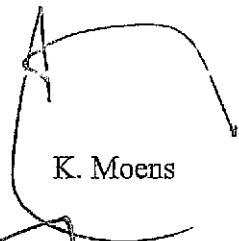

8 FEBRUARI 2018

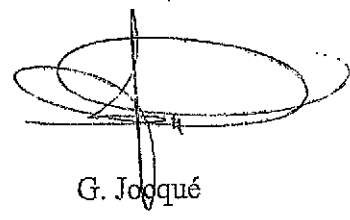
c.15.0537.N/9

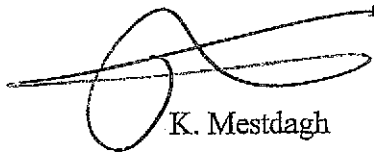
K. Vanden Bossche

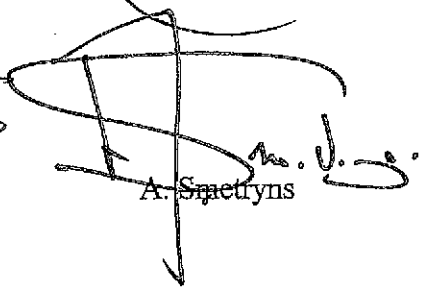
K. Moens

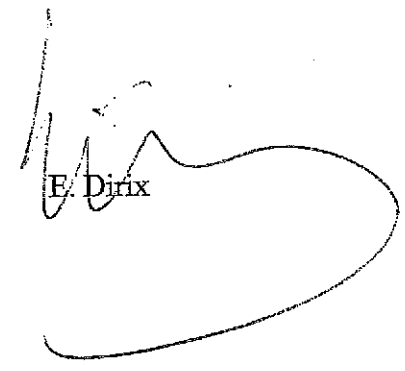
G. Joqué

K. Mestdagh

A. Smetyns

E. Dirix